

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 13. februarija 1878.

Obseg: Kedaj in zakaj zemlja peša. — Kakošna sadna drevesa pozebejo poprej kakor druga? — Difteritis pri teletih. — Enajsta ura bije! — Turki pred Dunajem leta 1529. (Dalje.) — Prislovice in reki iz Istre. — Književstvo slovensko. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kedaj in zakaj zemlja peša.

Zmiraj le izdajati pa nič dodajati, pripravi človeka na kant. In to se tolikanj hitreje zgodi, kolikor več so izdajki ali stroški.

Tudi z našo zemljo ni drugače; če nam ona mora vedno le dajati, bo od leta do leta ubožniša in nazadnje popolnoma nerodovitna.

Da rastline rastejo in se popolnoma zredijo, mora biti zemlja za-nje pripravna, pa tudi dosti takošne zemlje mora biti; ravno taka je s človeškim živežem. Ako se živež za rastline v zemlji zmanjša, pojemlje rodovitnost njena; ako živež tisti do čistega poide, je rodovitnosti konec. Da se taka zemlja spet rodovita naredi, je le en pomoček, namreč: izpiti in izmolzeni zemlji se morajo spet tiste stvari povrniti, katere so se jej vzele.

Večidel pa nerodovitnosti ni to krivo, da zemlji redivnih stvari popolnoma manjka, ampak te redivne stvari niso v takošni osnovi pričujoče, kakoršne za rast rastline potrebujejo. Obstojni deli zemlje morajo v nji raztopljeni biti, da jih koreninice rastlin lahko srkati in prebavljati zamorejo. Kaj bi koristili celi kupi živeža človeku, ako bi bil živež v taki osnovi, da ga želodec prekuhati ne more! V takih okoliščinah more tudi „praha“ in „počitek“ zemlje njeno rodovitnost pospešiti, če v počitku strohne in sprstene take stvari, ki poprej niso rastlinam v noben prid bile; ko so pa strohnele in sprstene, so se redivni drobci raztopili in pripravni postali posrkani biti od koreninic rastlinskih.

Ondi, kjer zemlja leži sama sebi prepuščena in kmetovalec nič iz nje ne prideluje, ne peša njena rodovitna moč nič, marveč še rodovitniša polagoma postaja. To vidimo celó pri gozdih, čeravno od časa do časa sekamo drevesa, ki so v 50 ali 100 letih izrastla. Al druga se gozdu godi in zemlja njegova je od leta do leta slabeja, kedar človek čez nj pride, mu pobira vsako leto z grabljami listje, katero mu je natura odločila za gnoj njegov, in les seka brez konca in kraja. V tacih okoliščinah mora zemlja v gozdu več izdajati, kakor pa dobiva, — in nasledek tacega gospodarstva je, da gozd vsako leto bolj peša.

Gotov dobiček bi bil, ako bi prav natanko poznali mnogovrstne vzroke, po katerih zemljišča pešajo,

ker bi po tem lahko bilo, iznajti gotov pomoček, odvracati, kar je škodljivega. Al naša vednost v tem je še majhna in bo še dolgo majhna ostala, ker je pot, katera nas pelje k spoznanju teh skrivnosti, težavna in dolga; zakaj veliko glav in rok je treba, da na poti kemijskih znanstev in kmetijskih skušinj odgrnemo to, kar nam je dosihmal le povrh znano. Reči moramo, ako resnico govorimo, da se vkvarjamo še le z lupino, — do jedra še dolgo nismo.

Bomo tedaj poskusili pot pokazati, po kateri pridemo kmetijstvu na hvalo do potrebne vednosti, zakaj in kako se zemlja izpije in izmolže.

Predno se hoče kaj gotovega povedati, zakaj da se zemljišče izpije in izmolže, se mora vedeti, koliko ima zemlja redivnih reči, to je: rastlinskega živeža v sebi, in koliko ga mnogovrstne rastline potrebujejo v različnih dobah svoje rasti.

Kar se tiče rastlinskega živeža, ki se v zemlji najde, bomo tukaj le govorili o tistih rečeh, katerih več ali manj vsaka rastlina potrebuje, katerih pa je malo v zemlji, tedaj se poprej povžijejo kakor druge. Te poglavne redivne stvari so: gnjilec (Stickstoff), fosforna kislina (Phosphorsäure), pepélik (potašelj ali kali), apnica (Kalkerde) in lojnica ali mastna zemlja (Talkerde). Se vé, da te stvari se v zemlji ne najdejo čiste ali same po sebi, ampak v različnih zvezah, toda to nič ne dé za naše premišljevanje, da le vemo, da so poglavni rastlinski živež.

Gnjilec je glavár vseh; on je najimenitniši del gnjilovce ali tako imenovane dobre, črne prsti (humus); on izvira iz sprsteneh rastlin in živalskih ostankov, ki so po gnoji ali na kakošno drugo vižo v zemljo prišli.

Fosforna kislina, pepélik, apnica in lojnica izvirajo iz razpadenih in sprsteneh kamnov, iz katerih zemljišče obstoji ali ki so kakor koli na zemljišče prinešeni bili.

Težka reč je izvedeti, koliko je teh stvari v zemlji; toliko pa so vendar gotove skušnje učile, da najmanj je gnjilca in fosforne kisline, pepélika pa, apnice in lojnice je 5krat do 10krat več.

Gnjilec in fosforna kislina sta tedaj prva, katerih na izpitem ali izmolzenem zemljišči zmanjka. To si imamo dobro zapomniti, da bomo zapopadli pešanje zemljišč.

Če poprašamo na daljnem preiskovanji: koliko pa imajo različne rastline ravno imenovanih reči v sebi,

nam to možjé, kateri znajo rastline v njih obstojne dele razkrojevati, povejo, da

	gnjilca	fosforne kisline	pepé- lika	apne- nice in lojnice	kreme- na	
smreka (80 let stara)						
ima	3	1/4	1/2	1/4	1/4	funt.
bukev (100 let stara)						
ima	5	1	1 1/2	5 1/2	1	"
Senó in otava ima	14	6	17	8	20	"
Pšenica zrela (zrnje in slama) ima	10	4 1/2	5 1/2	3 1/2	20	"
Rž zrela	9	4 1/4	6 1/2	3 1/4	18	"
Ječmen, zrel	11	4 3/4	7	5 1/4	20	"
Oves, zrel	10	4 1/2	7	4 1/2	21	"
Grah, zrel	21	5 1/2	11	16	2	"
Krompir, zrel	16	6 1/2	22	11	3	"
Pesa, zrela	18	4	21	7	2	"
Detelja v cvetji	20	5 1/2	20	20	2	"

Iz tega je očitno, kako nekateri sadeži veliko več ali manj gnjilca in imenovanih družih redivnih stvari potrebujejo, — vidi se, da les v gozdu je z najmanjšo mero zadovoljen, za tem žita, ki imajo veliko manj vseh tistih reči v sebi, kakor jih ima grah, krompir, pesa in detelja.

Če še eno stopinjo dalje storimo in prašamo možé, kateri so obstojne dele rastlin preiskavali v različnih dobah njih rasti, bomo zvedeli, da za dodelanje semena se največ gnjilca in fosforne kisline potrebuje; v perji in steblih je največ apnice, lojnice in pepélika, v travah in žitu tudi kremenca; največ pepélika (potašelja) je pa v krompirji, pesi in družih mesnatih koreninah. Dokler so rastline mlade, so bogatejše gnjilca in fosforne kisline, kakor bolj stare; te pa imajo spet več gnjilca iz omenjene kisline v sebi, kakor popolnoma zrele. Mlade rastline imajo za tega voljo več živeža v sebi, kakor stare. Kedar rastlina cvetè in zoreti začenja, se gnjilec in fosforna kislina potegneta v cvet, pozneje v seme, in od tod pride, da obožajo potem korenike, stebila in perje. V zemljo ne gre nič nazaj, kar je rastlina enkrat v-se vzela.

Po izvedbi teh skušinj in preiskav si bomo prizadjali razložiti opeševanje zemljišč.

(Dalje in konec.)

Gospodarske skušnje.

Kakošna sadna drevesa pozebejo poprej kakor druga?

Kolikor bolj so dozorele enoletne mladike, tem manjša je nevarnost, da bi pozebla drevesa. Čem bolj gorko in suho je bilo poletje pred zimo, tem manjša je nevarnost, da bi pozebla drevesa zato, ker ravno od poletne toplote je odvisna stopinja zrelosti enoletnih mladik. Mokra poletja napravljajo tedaj večo nevarnost za pozebljenje dreves. Res je sicer, da hudi mraz izjemno tudi popolnoma zreli les pomori, al k sreči takih nenavadnih mrazov pri nas navadno ni.

Živinozdravniška skušnja.

Difteritis pri teletih.

Tisto strašno nevarno vratno bolezen novejšega časa, kateri je difteritis imé, človeka zlasti pa otroke hitro umori in je zelo nalezljiva, je — kakor časnik Bukovinske kmetijske družbe poroča — dr. Dammann pri teletih neke grajščine zapazil. Dr. Dammann je na žleznati koži nebá, nosnih votlin in še družih delih gobca našel po mikroskopični preiskavi take premembe, kakor jih popisujejo zdravniki pri otrocih. Tudi kožica

med parklji ni bila zdrava in pljuča so bila sém ter tje gnojna. Dr. Dammann je nalašč materijo vcepil nekemu popolnem zdravemu teletu in ga prestavil v poseben hlev. Tudi to tele je kmalu zbolelo za difteritno vratnico, pa se po primernih zdravilih v treh tednih ozdravilo. — Grajščinski inšpektor, kateri je ozdravljanje zdravnikovo nadzoroval, je pa tudi za to vratno boleznijo (difteritis) zbolel. Dr. Dammann, oprt še na več družih skušinj, trdi, da se difteritis prav pogostoma nahaja pri teletih, od katerih se, ker je zelo nalezljiva, lahko na človeka prenese. (Mi ne bi prisegli, da je vse tu rečeno resnično; vsaj je to prvokrat, kar beremo, da so ljudje po teletih difterijo našli.)

Politične stvari.

Enajsta ura bije!

Vojska v Turčiji je pri kraji, zdaj se utegne pričeti boj zavoljo Turčije, kajti da se ima ta država razbiti na kose, o tem ni nobenega dvoma več.

Kakor vsaka velika vojska, se ima tudi ta končati z nekako konferenco, to je, shodom Evropskih velikih oblasti. Kje bode ta shod, to še ni določeno. Le to je zdaj že gotovo, da na Dunaji ne bo; Rusija namreč ne mara Dunaja — ne da bi se ga bala, ampak zato, ker želi, da bi se posvetovanje vršilo brez vsakega nepotrebne, posebno Magjarskega vpliva in se končalo kar najhitreje mogoče. Zato bo Gorčakov izbral si gotovo kak tih kot daleč od ropota vojnega in političnega v kaki manjši in neutralni deželi — govori se že o Lausani ob Genevskem jezeru v Švici.

Načrt, na čegar podlagi se bo vršila konferenca in sklepal mir, smo v zadnjem listu že površno objavili. Pred konferenco pridejo vprašanja zaradi nove vravnave Turških dežel, ker je Rusija privolila v njo le pod tem pogojem, da se osvobodé kristjani in sklene mir na trdnih podlagah. Za vse to hoče imeti pritrjenje vse Evrope. So pa razen tega še tudi vprašanja, ki ne morejo biti predmet konference, ampak le predmet določil med Rusijo in Turčijo; to je namreč odškodovanje za vojne stroške, ki jih bo plačala Turčija ali v denarji, blagu, ali pa tudi z deželami.

Glavna razprava pri konferenci bo gotovo sukala se krog iztokov Donave in o Dardanelih, ker to vprašanje zadeva res skoro vse Evropske države. Vsakako pa se tudi o tem mora pripoznati prva beseda Rusiji, ki si je to pravico kupila s toliko denarnimi stroški, s toliko krvjo. Za to svojo pravico se bo Rusija tudi res potezala z vso silo; porok temu so besede cara Ruskega o paradi v Petrogradu, ki je rekel, „da je Rusija trdna volja, celó vsej Evropi vkljub obdržati to, kar si je v boji pridobila.“

Vendar navedene Evropske konference menda ni pričakovati še tako naglo, kajti zdaj mikajo svet vse druge dogodbe. Rusi stojé pred Carigradom in utegnejo vkljub premirju marširati v mesto. Siloma tega ne bodo storili zdaj, ko ste Rusija in Turčija ustavili boj. Če v Carigrad gredó Rusi, se bo to zgodilo iz družih vzrokov: ali jih bo sultan poklical sam za svojo lastno in kristjanov varnost, ali pa bodo šli v mesto za to, ko utegnejo Angleži, Lahji, Francozi s svojimi ladijami priti pred-nj. To se do zdaj še ni zgodilo; al slišati je vendar, da je šlo nekaj vojnih ladij Angleških in Francoskih tje — češ, da branijo svoje podložne, ako bi se v mestu pričela kaka revolucija. Če bi pa šle vse Evropske moči pomagat v tem Turčiji, potem neha biti ona samostojna država, prišel je tedaj čas, da razpade.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 20. februarija 1878.

Obseg: O vremenskem prerokovanju. — Kedaj in zakaj zemlja peša. (Dalje.) — Še enkrat o poljskih miših. — Občni zbor Matice slovenske v Ljubljani 13. svečana. — Književstvo slovensko. — Pesmarica slovenska. — Ne mešajmo narečij! — Čemu ima biti zdaj kongres? — Volitve deželnih poslancev za Štajarsko, Koroško in Primorsko so blizo. — Turki pred Dunajem leta 1529. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O vremenskem prerokovanju.

Preroki vremena so se šteli in se večidel štejejo še dandanes med take preroke, katere svet zasmehuje.

Po dopisu sl. ministerstva kmetijstva 17. dne t. m. družbi kmetijski Kranjski pa tudi vsem drugim družbam kmetijskim Avstrijskim se ima pa ta stvar tako presukniti, da v prihodnje ne bode smešna, ampak koristna posestnikom polja, senožeti, nogradov, gojzdov itd.

Učenostna naprava na Dunaji, ki se ukvarja z opazovanjem vremena (meteorologische Anstalt), je s pomočjo enacih naprav cele srednje Evrope prerokovanje vremena tudi za dežele našega cesarstva v svoje roke vzela ter se ponudila ministerstvu kmetijstva, da hoče kmetovalcem, obrtnikom in vsem drugim, katerim je za to mar, da kake dni naprej zvedó, kakošno utegne vreme biti, taka prerokovanja vsak dan po telegramih pošiljati, se vé da za povračilo telegrafskih stroškov, ki utegnejo znašati za 30 telegramov na mesec kakih 10 gold.

Sl. ministerstvo kmetijstva pozivlja v gori navedenem dopisu našo družbo kmetijsko, pa tudi kmetijske družbe vseh drugih dežel, naj nabirajo naročnike na take vsakdanje vremenske telegrame, poleg te nabire naročnikov naj si pa družbe kmetijske tudi prizadevajo najti takih učenjakov, ki bi o vremenosti sodelovali z Dunajsko meteorologično napravo in jo podpirali.

Ker centralni odbori družeb kmetijskih nikakor niso v stanu samotež zadostiti tej nalogi, je centralni odbor družbe kmetijske Kranjske v seji 17. dne t. m., katere so se pod predsedstvom barona Wurzbacha vdeležili gosp. odborniki dr. Bleiweis, dr. Poklukar, dr. M. pl. Wurzbach, Witschl, Debevec in Brus, sklenil: prepise gori imenovanega ministerskega dopisa razposlati po deželi vsem podružnicam kmetijske družbe, vodstvom c. k. gimnazij Kranjskih in realke Ljubljanske, muzealnemu kustosu gosp. Dežmanu in dosluženemu realkinemu profesorju gosp. Peternelu, z vljudno prošnjo, naj bi to čisto novo podvzetje podprli s svojo pripomočjo.

Namen teh vrstic pa je le ta, da po željah častitega centralnega odbora družbe kmetijske Kranjske že naprej opozorujemo dotične gospode na to, kar bo družba kmetijska v posebnih dopisih od njih želela.

Kedaj in zakaj zemlja peša.

(Dalje.)

Skušnje v gojzdih.

Skušnje, kako rodovitnost zemlje peša v gojzdih, so za naše premišljevanje še veliko važniše, kakor skušnje poljedelcev v tej reči, ker na njivah obdelovanje zemlje, gnojenje, mnogovrstno vrstenje sadežev in marsikatera druga okoliščina ne dá tega tako očitno videti, kakor to vidimo v gojzdih, kjer ni obdelovanja, ne gnojenja, ne kolobarenja. Skušnje v gojzdih pa učé:

1. Gojzdna zemlja peša in uboža popolnoma, če po čisto posekanem lesu neobdelovana leží, zato je prva potreba, kraje, kjer se je les posekal, hitro hitro spet s semenom obsejati ali z mladino zasaditi. Če svitloba, gorkota in zrak dalje časa do gole zemlje moč imajo, začne kolikor toliko brž trava rasti, kar tako dolgo trpi, dokler je kaj moči v zemlji. Je ta zemlja izpita in izmolzena, jenja trava rasti zlasti na bolj suhem svetu; namesto trave se prikaže resje in enako rastlinje manjše vrednosti, — zemlja je opešala in le počasi jo je moč spet v rodovitni stan pripraviti.

2. Po tacihih priprostih gojzdih, kjer posamne goline postanejo, uboža zemlja zato, ker solnčni žarki prepekajo svet na tistih goličavah, ga osušé in izpijejo, in ker tudi listja ni, ki bi jih gnojilo, postanejo tudi taki posamni prostori nerodovitni, ako se kmalu z novim lesom ne obrastejo, ki senco dela goličavam.

3. Tudi v mladih gojzdih preveč dreves izsekati, da ostalo drevje preveč redko stoji, škoduje izravno omenjenih vzrokov gojzdu. Zatega voljo je tudi zlasti mlado hojevje klestiti škodljivo. Kakor hitro ima gojzd preveč svitlobe, bo od leta do leta zemlja huje pešala, in v tacihih okoliščinah je veliko boljše, komur je na močnem gojzdu ležeče, da se tak redki gojzd vès poseka in nov zarod napravi.

4. Gojzdna drevesa, ki so košata in na gostem stojé, da pod njimi stoji zemlja popolnoma v senci, zboljšajo od leta do leta zemljo, na priliko: smreka, jelka, bukev itd. Nasproti pa zemlja peša in zmirej pustejša postaja pod drevjem, ki je manj košato in kjer redka drevesa raji rastejo, kakor breza, topol (jagnjed), hrast, mecesen (visoke rasti).

5. Kjer je zemlja bolj revna in lahka, se izpije popolnoma, ako se gojzdu ne privošči listje, in če se mu vrh tega še mah in kar sicer v gozdu zraste, do

čistega za steljo pograbi. Kdor gojzdu vse to pobere, mu pobere moč, po kateri sam sebe gnoji; mu vzame živež za stare dni in za zarod njegov; mu pokrade odejo, ki ga varuje prebudega mraza kakor presilne vročine, preobilne moče kakor prevelike suše. Gojzd trpi po takem škodo na dve strani: od ene strani se mu jemlje živež, od druge odeja.

Skušnje na njivah in senožetih.

Veliko težje je, kakor smo gori rekli, na njivah in senožetih očitno pokazati, kako se zemlja izpije in izmolze, ker tukaj je tolikanj različnosti, da je težko do dna odkriti resnico. Vendar se tudi tukaj ne manjka veljavnih skušinj. Te-le so sledeče:

1. Vsaka zemlja, na kateri kmetovalec kaj prideluje, to je, katero sili, da več rodi, kakor bi sama po sebi rodila, zgublja moč, ako se jej jemlje to, kar je rodila, in se jej ne povrača, kar se jej je živeža vzelo. Obdelovanje zemlje, če se ne gnoji, jo slabi od leta do leta bolj, in jo izpije nazadnje popolnoma ali v 50, 100 ali 200 letih, kakor je svet sam po sebi boljši ali slabši bil.

2. Lahka zemlja postane poprej nerodovitna, kakor težka, suha prej kakor mokra, gorka prej kakor mrzla.

3. Čem več se prideluje, tem prej bo zemlja opešala, ako se primerno ne gnoji.

4. Gola zemlja poprej oslabi, kakor z rastlinami zaraščena.

5. Sadeži, ki nimajo perja, kakor, na pr. žita ali sadeži, ki bolj redko stojé, kakor krompir, turšica in vsi drugi, ki se okopujejo, zemljo hitreje izpijejo. Rastline pa, ki zemlji veliko senco delajo, kakor, na priliko, detelja, jo pa še rodovitnišo storé.

6. Tudi na koreninah sadežev je veliko ležeče, ali so večje ali manjše; sadeži z močnimi in globokimi koreninami, ako v zemlji ostanejo, zemljo manj izpijejo, kakor sadeži z majhnimi koreninami.

7. Če tedaj več na polji ostane, manj se slabi zemlja; zato detelja njivo manj slabi, kakor pa krompir in repa.

8. Rastline, ki dalj časa potrebujejo za rast, izpijejo zemljo bolj od taci, ki hitreje dozore, zato jo slabé ozimine bolj kot jara žita, popolnoma dozorele bolj kot še le zelene.

9. Na bogati prvi pridelek sledi večidel tudi bogat drug pridelek, na slabi prvi pridelek tudi slabši drugi. Tako učé stare skušnje, po katerih bi se smelo misliti, da močen stan sadežev zemljo manj izmolze, kakor če je sad slab. Al temu nasproti pravi slavni učenik kmetijstva Thaer: „na prav bogati pridelek ozimine sledi vselej le srednja letina jarega žita, na bogato letino jarine pa sledi srednji pridelek ozimine. Tudi žita so po krompirju ali pesi toliko slabija, kolikor več se je krompirja in pese pridelalo.“

10. Žita, ogeršica, konoplje, lan, tobak, krompir in drugi osipavni sadeži zemljo bolj izmolzejo, kakor grab, grahorica, ajda, — nasproti pa je nobena detelja ne slabi celó nič, marveč jo še rodovitnišo stori.

11. Polje se hitreje izmolze, ako se poredoma le ene sorte sad na njem prideluje.

(Dalje prihodnjič.)

Še enkrat o poljskih miših.

Poljski časnik „Czas“ imel je letošnjo jesen dopis iz Plevne, v katerem dopisnik toži, da Ruse okoli Plevne miši skoro bolj nadlegovajo kakor Turki; v jakom so pregrizle jermena na puškah, torbe in obleko.

Rusi so se jih kmalu oslobodili, ali huji gre kmetovalcem na Poljskem, Ogerskem, Štajarskem in v gornji in doljni Avstriji. Imajo jih ondi toliko, da je polje vse živo od njih. Koliko more poljska miš škode učiniti, izračunal je slavni Busengol (Bouissingault); po njegovem računu 1000 miš pojé en dan 6 $\frac{1}{4}$ kilogramov pšeničnega zrna, po takem jim je o 8 dneh za brano treba 50 kilogramov ali za 20 dni cel hektoliter. Velika sreča je le to, da te miši ne morejo lakote strpeti več ko dva dni, zato poginejo, če ne dobijo hrane. Al od druge strani je grozna plodovitost poljskih miš; ona je tri tedne breja in vrže 5 do 12 mladih in to se zgodi 5 do 7krat leto in dan. Mladi so za razplod sposobni že v drugem, najkasneje pa v tretjem mesecu, in tako more ena sama miš v enem letu po svojem četrtem in petem kolenu zaploditi 20.000 požrešnih miš.

Z različnimi sredstvi skuša se pokončavati ta mrčes; al brez dvombe najbolj vspešno in radikalno sredstvo ponuja priroda sama v živalih, ki so mišim najhujše sovražnice, kakor: podlašica, kuna, jež, lisica, sova, jastreb, vrana in še druge. Mišolovke se slabo izplačajo, strupi pa so zajcem in drugim živalim nevarni. To so izkusili, kakor Slovaški „Obzor“ pripoveduje, na neki grajščini na Ogerskem, kjer so našli na polji, kamor so strup potrosili, drugi dan mnogo zavdanih zajcev. — Kjer je mogoče vode napeljati na polje in miši potopiti, je to gotovo najbolje. Dobro je tudi preorati polje in izorane miši z močnimi metljami pobiti. To je skusil nek občinski odbor na Štajarskem, kjer so na en dan preorali s 50 plugi polje, za plugom pa so stopali ljudje z zvezanimi metlami in potolkli izorane miši. Na grajščini Auersperga v Žlebu na Českem so to zimo ubili 10.000 miš.

„Gosp. List.“

20.000

triletnih smrek, po 4 gold. 1000, in črnega bora, po 3 gold. 1000 se dobi pri podružnici Kranjske kmetijske družbe v Radečah (Ratschach) na Dolenskem

Znanstvene stvari.

Občni zbor „Matiče Slovenske“

v Ljubljani 13. svečana 1878.

Vdeležilo se je zboru osobno 50 udov, volitve odbornikov pa po poslanih volilnih listkih blizo 300.

Zborovanje je pričel prvosednik dr. Bleiweis z govorom, v katerem omenja knjig, ki jih je Matica izdala lansko leto, obširnega in zanimivega „Letopisa“, životopisa dr. Costovega in krasnih zemljevidov, s katerimi je slovenski atlant dovršen. Za prihodnje je že vredjeno za natis popotovanje okoli sveta; prof. Glovacki, dobroznači strokovnjak v botaniki, se je ponudil, da spiše floro dežel slovenskih, pa tudi slovensko-hrvatska slovnica se izdeluje. Gledé znanstvenega časnika se je oglasilo tako malo naročnikov in je došlo tako pičle tvarine, da si odbor ni upal pričeti izdavanja in Matici naložiti tiskovih stroškov, katerih bi bilo njo zadelo čez 320 gld. Zato naj bi občni zbor sam pretresal to reč pri današnji seji. Denarno stanje Matičino je ugodno, kakor udje sprevidijo iz njenega računa. V obče z veseljem konstatira prvosednik, da se oživlja delovanje na slovstvenem polji slovenskem.

Za tem gosp. odbornik in tajnik Praprotnik obširneje poroča o tem, kar je omenjal prvosednik, gospod blagajnik Vilhar pa bere sklep računa od 1. januarja

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 27. februarja 1878.

Obseg: Kedaj in zakaj zemlja peša. (Dalje in konec.) — Kako na Nemškem cenijo koprive. — Kako predenico (Klee-seide) v različnih deželah pokončujejo. — Hudo prerokovanje sadjerejcem. — Kava pred državnim zborom Dunajskim. — Književstvo slovansko. — Car Ruski in narod Ruski. — Turki pred Dunajem leta 1529. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Našidopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Kedaj in zakaj zemlja peša.

(Dalje in konec.)

Vzroki, po katerih rodovitnost zemlje uboža, so:

1. Preobilna moĉa. Preobilna voda poplavi vse tiste rudninske obstojne dele zemljišĉa, ki se v nji stopiti dajo; kar je rastlinskih in živalskih za živež rastlinam potrebnih, jih skisa. Živa priĉa tega so nam moĉvirna zemljišĉa.

2. Pomanjkanje mokrote. Će pa zemljišĉu nasproti vode manjka, se tisti deli, ki so živež rastlinam, v nji raztopiti ne morejo, in kar se ne raztopi, ne dá rastlinam živeža; tudi ostanki rastlinskih koreninic, kateri ostanejo po košnji ali žetvi v zemlji, se ne morejo zgnojiti, ampak se spremené v nerodovitno, oglju enako resjo prst, ki polagoma iz zemlje zgine. Živa, veliĉanska priĉa tega so štepe in velike pešĉene planjave, kjer so nekđaj gojzdi bili, pa so vès les izsekali in niso skrbeli za nov zarod.

3. Će se na navadnih njivah, senošetih in gojzdih zemlji z žetvijo, košnjo, sekanjem lesa in grabljenjem stelje veĉ jemlje, kakor po gnoji in zraku povraĉa.

Poglavni vzrok, da oslabé in obožajo obdelovana zemljišĉa, je iskati v tem, da izginejo tisti raztopljeni drobci zemlje, ki imajo gnjilic in fosforno kislino v sebi. Od pogube teh drobcev posebno izvira nerodovitnost zemljišĉ, vĉasih pa tudi od pogube pepélika, apnice ali lojnice, morebiti tudi od pogube žveplene kisline.

Opešajo in nerodovitne postanejo:

- revne, rahle in lahke zemljine veliko prej, kakor teške ilovnate;
- zemljišĉa visokoležeĉa in suha prej, kakor nizka in bolj vlažna;
- ki imajo plitvo zemljo in se plitvo orjejo, poprej, kakor taka, ki imajo globoko zemljo in se globoko orjejo;
- ki se slabo ali s slabim gnojem gnojijo poprej, kakor taka, ki se obilno gnojé z moĉnim, dobro podelanim, zlasti dobro gnjilĉnim in fosforokislím gnojem;
- goliĉave poprej, kakor z rastlinami zarašĉena zemljišĉa;
- zemljišĉa, na katerih sadeži redko stojé in nimajo velikó perja, veliko prej od tacih, kjer bolj košate rastline gosto stojé;

- ĉe se ravno tisti sadeži zmiraj na enem zemljišĉu pridelujejo, bo njiva veliko prej opešala, kakor taka, na kateri se pridelki veĉkrat preminjajo;
- rastline, ki potrebujejo veĉ ĉasa za rast, izpijejo zemljo bolj od tacih, ki hitreje z njive pridejo, zato jo izmolzejo take, ki na nji popolnoma dozore, hitreje od tacih, ki se še zelene kosijo;
- rastline, od katerih malo korenin in perja na zemljišĉu ostane, veliko prej od tacih, ki jej popušĉajo veĉ tacih ostankov.

Iz naštetih teh vzrokov, po katerih se zemlja poprej izmolze in oslabi, bo vsak kmetovalec lahko presodil, kako ravnati, da se bo zemljišĉe njegovo, naj bo njiva, senošet ali gojzd, rodovitniše vzdržalo.

Kako na Nemškem cenijo koprive.

Ćasnik „Rhein. Courier“ piše o koprivah tako-le: „Zadnja leta se mnogo govori in piše o dobiĉku, ki bi ga kmetovalci dobili, ako bi se poprijeli pridelovanja kopriv. Celó to že nekateri trdijo, da ta predivnata rastlina, za katero se dozdaj nihĉe ni brigal, je v stanu, pa vólo nadomestiti. Al praksa je vse kaj drugega. Nihĉe se ni hotel potruditi, kopriv sejati, nihĉe ni hotel s kopriv prediva delati. Gospá pl. Rössler v Langenschwalbachu bila je prva, katera je veĉ polja obsejala s koprivami. Na njeno priporoĉilo in po njenem poduku je potem neka vas v okraji Langenschwalbachu prva zaĉela koprivo pravilno sejati in jo kot konopljo obdelovati. Mi smo predivo videli. Bilo je fino kakor svila, preja pa niĉ manj moĉna in niĉ manj lepa kakor konopnena. Zđaj, ko je prvi zaĉetek narejen, se v okolici tega okraja že prav veliko kopriv prideluje. Kraljevi nadgozdinar je v gozdu odloĉil veĉ krajev, kjer po narejenem naĉrtu koprivo sejejo; prihodnjo jesen se bode pridelek v pisarnici okrajne gosposke v Schwalbachu na cente vaga. Minister poljedelstva dr. Friedenthal v Berlinu je s posebnim pismom gospó Rösslerjevo zarad njenega obĉno koristnega in vspešnega truda pohvalil in ukazal, da se ima njen pridelek — od presne koprive do najfineje preje — v kmetijskem muzeji v Berlinu in v obrtnijskem muzeji v Kaselu na ogled postaviti. Vrh tega so na spodbudo gospé Rösslerjeve grajšĉaki v Wetterau-u in udje kmetijske družbe v Frankobrodu na M. sklenili, da vsak izmed njih hoĉe en oral dobre pšeniĉne zemlje s koprivami obsejati. Potem se bo pokazalo, ali kopriva, katera je z vsako zemljo zadovoljna, v posebno dobri